

IZVOARE ISTORICE INEDITE DESPRE
EVENIMENTELE DIN 1821 ȘI TUDOR VLADIMIRESCU

C. A. PROTOPOPESCU
DINICĂ CIOBOTEA *

Începând cu anul 1848, numele lui Tudor Vladimirescu, conducătorul Revoluției din 1821, a fost revendicat de pașoptiști ca reper dinspre care descindeau mai toate problemele mari ce trebuiau să fie rezolvate de națiunea română în opera de regenerare, modernizare și sincronizare istorică. Numele lui devenit simbol în conștiința istorică a fost identificat și judecat, revendicat și invocat mai cu deosebire după anul 1871, odată cu mișcarea pentru românism deschisă printr-o mare manifestație de spirit și angajare politică pe platoul Cotrocenilor. Tot din acest an, Tudor Vladimirescu, ca personaj istoric, a ieșit din operele memorialistice devenind portanume al demersurilor istoriografice. C. D. Aricescu, fostul revoluționar de la 1848 dar și istoricul unei prime monografii despre cea dintâi capitală a Țării Românești, a realizat o lucrare în două volume de certă valoare istoriografică, rămasă până astăzi model de cercetare și reper în problematica bogată a scrierilor despre 1821¹.

După împlinirea științifică realizată de C. D. Aricescu, conducătorul Revoluției Române din 1821 a rămas în atenția tuturor istoricilor români obiectiv atât al nevoii de cunoaștere și înțelegere a resorturilor cât și al nivelului de înțelegere al diferitelor epoci din istoria ultimelor două secole.

În scrierea istoriei Revoluției din 1821 marii istorici au fost secondați de cei care au editat numeroasele izvoare referitoare la acest eveniment². Astăzi, istoriografia românească beneficiază de o bogată informație documentară pe această temă, comparabilă doar cu cea a câtorva alte momente de răscruce în devenirea peste timp a neamului. De aceea, descoperirea unor noi mărturii scrise despre Tudor Vladimirescu și epoca sa sunt cu atât mai interesante și relevante, cu cât numărul lor se diminuează în raport cu sânguința istoricilor de a atinge cvasitotalitatea lor. Câteva din ele, editate acum de noi pentru prima dată, sunt remarcabile prin informațiile care probează conținutul altor izvoare cunoscute dar încă așezate sub semnul incertitudinilor (ex. *Memoriul lui Gheorghe Duncea din Prejna, Mehedinți, privitor la Tudor*

* Universitatea din Craiova.

¹ Craiova, 1874; Vezi C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Ediție îngrijită, cuvânt înainte, note, indice și bibliografie de dr. Vladimir Osiac, dr. Ion Pătroi și Dinică Ciobotea, Craiova, 1996.

² Cf. Dan Berindei, *Revoluția română din 1821*, București, 1991, aparatul bibliografic.

Vladimirescu³; glosa de pe o carte veche de la biserica Sf. Apostoli din Craiova⁴; rezumatele documentelor de vânzare a 406 stânjeni din moșia Lupoia de către moșnenii Roșiuteni către Tudor Vladimirescu, din 14 martie 1808 și 28 februarie 1809⁵; ș.a.)

A. Însemnări de epocă despre evenimentele din 1821

Însemnările făcute de unii indivizi pe filele cărților vechi sunt considerate mărturii documentare care necesită multă precauție și presupun, indubitabil, verificarea informațiilor cuprinse în ele. De obicei, însemnările sunt caracterizate de prezența informațiilor scurte, cu referirii directe la eveniment, vizând de cele mai multe ori efectul întâmplărilor. Ele sunt adevărate mărturii de conștiință ale omului din popor, iar, pentru istoric, pot constitui izvoare narative veritabile. La cele publicate până acum, adăugăm alte trei, una făcută de postelnicul Ștefan Dobruneanu⁶, alta aparținând lui Nichifor ieromonah bulgar⁷ și cea de a treia semnată de Preda Ghiorghiu din Craiova⁸.

1. „În leatul 1820<de fapt 1821 – n.n > ghenarie 21 s-au ivit în județul Gorj slugierul Teodor Vladimirescu cu treizăci dă arnăuți. Aflându-să la acest județ ispravnic dumnealui clucer Costandin Otetelișanu cel mic pă care l-au și ardicat numitu sluger la Tismana și-l ducându-l la închisoare câtăva vreme; apoi, s-au apucat după aceea dă loc slugierul făcând oaste rumânească cu arme, lănci, furci de fier și scuturi întărâtând răbelia cu acea adunare dă norod ce au luat din Mehedinți, Gorj și Vâlcea; făcând mare prăpădenie, jăfuire și dărâpănare boierilor, boerinașilor și neguțătorilor până ce au venit achiri ai împărăției turcești cu caimacam dumnealui biv vel spătar Ioan Samurcaș la mai în 6 tot la acest leat”.

³ Vezi Rada Davidescu, în „Drobeta”, Drobeta Turnu-Severin, 1978, p. 154-169; reprodus în *Izvoare narative privind Revoluția română de la 1821*, Ediție îngrijită și alcătuită de Ion Pătroiu, Vladimir Osiac (coordonatori), Dinică Ciobotea, Gabriel Croitoru, Tudor Nedelcea, Stela Rădulescu, vol. I, Craiova, 2001, p. 30-51.

⁴ Dinică Ciobotea, *Însemnări doljene pe file de carte veche despre Tudor Vladimirescu și revoluția condusă de el*, în „Analele Universității din Craiova. Seria Filozofie, Sociologie, Istorie”, an IV, 1979, p. 111-118; Aurelia Florescu, *Însemnări pe cărți vechi din județul Dolj despre revoluțiile din anii 1821 și 1848*, în „Oltenia. Studii și Cercetări”, Craiova, 1980, p. 113-120.

⁵ Ion Ciortan, *Tudor Vladimirescu și conflictul cu moșnenii din satul Roșița, județul Gorj. Documente inedite*, în „Arhiva Românească”, tom I, fasc. 1/1995, p. 67-73.

⁶ Arhivele Naționale Mehedintzi, Ms. 41 (*Taină asupra jidovilor de Neofit; ...însemnări ale lui Ștefan Dobruneanu postelnic la Arnota sau la Craiova în casele sale din mahalaua Obedeau, 1817-1833*), f. 181.

⁷ Însemnare pe forzațul cărții *Octoih ce să zice Osmoglasnicu*, Buzău, 1700 – aflată în Biblioteca Mitropoliei din Velico Târnovo, nr. inv. 16586; în limba bulgară. Octoihul brâncovenesc mai are și alte glose care amintesc pe cei care l-au posedat înainte de a ajunge în Bulgaria; logofătul Necula, proegumenul mănăstirii Argeșul-Iosif (!) din 20 decembrie 1700. O altă însemnare, în limba bulgară, se referă la situația popoarelor grec și bulgar în anul 1822: „Iar în anul de la Hristos 1822 luna septembrie mademschite sila detu sa (cuvinte netraduse de noi – n.n) de la cula Sfântului Munte Athos s-au răspândit de turci și le-au ars. Păcat de ai noștri; și iar după cum am auzit, în luna noiembrie, au robit Adata ce se numește Casandra; și au intrat și în Sfântu Munte Athos și multă, nemaiauzită nenorocire au făcut acolo și au prăpădit sfintele mănăstiri și multe lucruri au luat și s-au instalat nesuferții agareani. Pentru asta nu știu cum vom ieși din această stare de la acești necredincioși în Hristos. Să dea și să ne ajute mila Domnului la noi păcătoși ca să ne izbăvească mai departe de ei. Nichifor ieromonah”.

⁸ Muzeul Olteniei, Ms. Nr. 42 – Condica Gheorghiu, f. 88; Vezi și Zaharia Gărau, *Manuscrisele Muzeului Olteniei*, ms., p. 122.

2. „Acest *Osmoglasnic* mi-am cumpărat pentru mine de la chir p<opa> Ștogu pe care a cumpărat-o el din Valahia <Țara Românească> pentru groși 45 în vremea când s-a întâmplat marea turburare și pizmă între turci <pe de o parte> și greci, bulgari și români <pe de altă parte>. 1821, luna decembrie 25. Sivliovo. Nichifore Ieromona<h>u, Nichifore Ieromonahu Sivli”.

3. „1822, octombrie 22. Și într-aciastă vriame era<u> turcii în Țara Rumâniască... Și bătaie făcea<u> turcii cu grecii la Morăia și împărații să strânga<u> la Beci făcând congres de pace. Și unii zicea<u> să facă pace, iar alții zicea<u> că va să iasă în țară muscalii sau neamțai aflându-să felurimi de vorbe la mijloc. Și cine va ceti, va pomeni. Preda Ghiorghiu, tatăl lui Dumitru, am scris”.

Însemnările de pe cărțile vechi ne-au permis să avansăm ipoteza conform căreia Revoluția din 1821 trebuia să fie declanșată la Craiova în ziua de 18 ianuarie, fapt mărturisit și de marii boieri menționați de Iordache Golescu în lucrarea *Pre scurtă însemnare dă turburare[a] Țării Românești* când aceștia știau că, a doua zi după moartea domnitorului Alexandru Șuțu, slugerul Tudor Vladimirescu trecuse „prin Pitești ca să se ducă la Craiova, dă unde a venit”... „ca să răscoale țara”.

Însemnarea de pe fila 306 a *Triodului* (Râmnic, 1782) de la Biserica Sf. Apostoli din Craiova⁹ consemnează o mișcare („mare turburare”) a populației din Craiova în zona bisericii Sf. Mina¹⁰, acolo unde Tudor Vladimirescu învățase carte și slujise boierilor Glogoveni. Documentele, însă, menționează că în momentul acestui eveniment, Tudor abia plecase din București către Oltenia. Probabil, alții – printre care și fratele său, Papa, logofăt în divanul Craiovei¹¹ - au încercat, în numele lui și în înțelegere cu el, să ridice populația orașului de pe Jiu la luptă. Vestea nereușitei a fost, presupunem, primită și cumpănită de Tudor la Pitești, acolo, unde a poposit așteptând și un alt curier de la București. În asemenea situație, Tudor Vladimirescu a schimbat drumul către nord, prin Vâlcea către Gorj și Mehedinți.

Credem că izbucnirea („turburarea”) din Craiova a fost posibilă având în vedere și starea de spirit ce se fixase în societate în zilele de sfârșit ale lunii ianuarie 1821, așa cum este confirmată de scrisoarea consulului rus de la București către vornicul Constantin Samurcaș din 18 februarie¹², unde se amintește că „Teodor propăvăduiește că nu iaste a sa mișcare o îndrăzneală numai de sineși pornită, ci că ține și de alte cutări puteri și că stă adăstând poruncile prea Înaltei Porți. O idee ca aceasta auzindu-se de obștea prostului, și fără voia norod[ului], poate să amăgească nu numai pe acesta, spre lesne amăgire norod, dar și pe ații mai mulți din cei cu chibzuire mai de mijloc, și care nu au cunoștință de politiceasca de azi putere ovrepinească, o idee ca aceasta fără de orânduială...”.

⁹ „Să se știe [că] la leat 1821 ghenarie 18 au venit un omu, anume Todoru, și a cuprins Boju și s-a [făcut] mare turburare în orașul Craiovei. 1821. Popa Chirca” – vezi Dinică Ciobotea, *op.cit.*, p. 113.

¹⁰ Boju a fost ceea ce s-a numit multă vreme Mahalaua Sf. Mina, la doar 150 m distanță de casa Glogoveanu, astăzi sediul Tribunalului județean Dolj, sau de Biserica Belivacă (Amaradia) pe peretele căreia se presupune că ar fi fost pictat Tudor Vladimirescu (călăreț)- n.n.

¹¹ Informație cuprinsă în documentul din 14 martie 1808; *infra*.

¹² Biblioteca Colectii Speciale, Fond St. Georges, CCCLIV/5.

B. Documente

-1-

1808 martie 14. Fragment din „Înștiințarea unui hotarnic către Înaltul Divan al Țării Românești despre cele orânduite de el în pricina dintre Marica Săvoiu, polcovniceasă și moșneni din Roșița – jud. Mehedinți, pe de o parte, și slugerul Tudor Vladimirescu, pe de altă parte, pentru 406 stânjani din hotarul Lupoia.

Către prea Cinstitul Divan înștiințare

Înștiințez Cinstitului Divan că după judecata ce au avut polcovniceasa Marica Săvoaica cu hotarnicii în Cinstitul Divan la care s-au arătat datornici clăcașii la soroacele moșiilor Săvoaicii, ce le-au avut puse amanet la dânșii; și făcând cerere ca să li să dea banii și numita Săvoaică au răspuns Cinstitului Divan că adevărat își are moșia pusă amanet și s-au împlinit sorocul banilor, dară nici o putere nu are a plăti că nu poate să dea moșiile la arendă din pricina părtașilor ce-i are la moșia Florești, Lupoia, Pielești, Drănciumenii din sud Gorj; că acei părtași embacdisec (?) pe arendaș și nu poate să le ia cu arendă și să plătească, însă la moșia Floreasca și Lupoia are părtaș pe Rocșa, pe Constantin și Mihai Săvoiu și la Pielești are părtași pe Gheorghe Băzăvan și pe frații lui și la moșia Bălboși din sud Gorj pe Matei Popovici; și de către Cinstitul Divan mă orânduiesc eu hotarnic.

După ce am venit în fața locului, după coprinderea la deosăbit răvaș ce mi-au dat toți Săvoii că să mulțămesc pe împărțeala ce le voi face, mai întâi le-am făcut împărțeala hotarului Florești și le-am pus semne cu pietri, apoi am venit la hotaru Lupoia și, iarăși, făcându-le împărțala puindu-le și pietri; iar la capul hotarului Lupoiei, despre răsărit, unde să alătură cu hotaru Roșițuții, fiindcă un popa Lupu Dumitrașcu Pîrlea și Osnaga, unii din moșneni Roșițuțani, au vândut 406 stânjani din hotarul Lupoiei la dumnealui sluger Teodor în taleri 609; și fac cerere Dincă i Marica și cu bărbatu-său polcovnicul Gheorghe Rovinariul Săvoiu ca să întoarcă ei banii slugerului Teodor puind temei că se alătură cu hotarul lor Lupoia și nu știm de cumpărătoarea acestor stânjani și să țin tot de hotarul Lupoia; și ca unii ce sânt alăturați și rude cu moșnenii Rușățanii cer să întoarcă banii slugerului (...) stânjani de dânșii. Împotriva cererii Săvoilor să arătară șaisprezece moșneni roșițuțeni cu jelbi ce au dat atât către dumnealui boierului Sămurcaș Caimacamu, cât și către Cinstitul Divan al principatului Țării Românești, atât pentru acel popa Lupu cu cetașii lui vânzătorii slugerului că nu le este vânzare bună, neavând moșie pe cât au vândut, nefiind nici aleasă dintr-a lor, cât și pentru slugeru Teodor, că i-au făcut de frică de au iscălit zapisul, încă unii n-au fost nici de față. La care fiind față și slugerul Teodor mi-au arătat și zapisul cumpărăturii, de la trecuta lună martie 14 1808, de cinci luni iscălit de acel popa Lupu Roșițanu și cu alți patrușprezece tovarăși ai lui vânzători și de alți douăzeci și doi moșneni roșițuțeni martori, dat la mâna slugerului Teodor Vladimirescu comindiriul, cuprinzător că i-au vândut stânjani 406 din hotaru Lupoiei în t<a>leri 609, să-i stăpânească cu bună pace de către ei, fiindcă nici-un havaet n-au luat pe acești stânjani de când li s-au făcut hotărnicia și pentru aceea i-au vândut. Împotriva acestui zapis deteră moșnenii roșițuțeni răspuns că nici de cum nu lasă moșia sub stăpânirea slugerului Teodor, că le-au luat-o prin silnicie și de mare frică au iscălit zapisul și zic că după ce au scăpat din mâna slugerului atunci la martie, de la trei zile, în urma iscăliturilor, au și venit jalbă către Cinstitul Divan al Craiovi pe un popă

Sandul al Sfintei Episcopii, dându-i și taleri 10 și jumătate în mână; pe care jalbă dându-o la Divan s-au și oprit de Papa logofătul, fratele slugerului ce este logofăt la Divan. Și văzând că nu le vine răspunsul la acea jalbă ce au dat acel popă Sandul au dat altă jalbă, către dumnealui caimacamu, pe care o și văzui de la trecuta lună aprilie 16, 1808, cu treizăci de zile în urma zăpisului vânzării, prin care arată că din bătăile pandurilor și din sudolme s-au iscălit mărturii în zăpis. Și de către dumnealui caimacamu să orânduiește la dumnealor boieri ispravnici ai județului ca să cerceteze pricina și la dreptate urmând, să-și afle jeluitorii îndestularea și să-i odihnească pe fieșcare parte (...); cu alegere înscris să-i sorocească și la dumnealor jeluitorii (...) ispravnici fiind la Craiova și slugeru la Cerneți (...). Iarăși au arătat dumnealui caimacamului și fără de numai ce au făcut un răvaș cu rugăciune ca să-și priimiască banii acei taleri 609 și să-i mai dea peste aceștia taleri 60 dobânda în două luni și jumătate; nici într-un chip n-au primit – ci fiindcă nu iscăliseră un popa Barbu moșneanul; iar în urmă acest popa Barbu, la târnoseala unei bisărici ce au făcut-o slugerul la satul Prejna (?)1807, unde acolo la târnoseala acelei bisărici fiind sfinția sa hagi protopopu Ghiță i protopopu Preda i Constandin Furtună, care zicându-i să iscălească zăpisul; și umblând acel popa Barbul să nu iscălească zăpisul, hagi prtopopul l-au îndemnat să iscălească și el, una de rușinea adunării ce era la târnoseală, al doilea și de frică, au iscălit zăpisul, dar unde au iscălit acel popa Barbu martor, au mai spoit nește slove înainte în filtă(?), care aceste slove închipuiesc să nu fie de vânzare, de care să va vedea zăpisul. Și amândoi protopopii și chir Constandin Furtună n-au priceput aceste slove ce va să zică și la mai 10, 1808, cu 25 de zile în urma jălbii ce au dat moșnenii la dumnealui caimacamu vorbesc protopopii și chir Constandin Furtună di la vale de iscăliturile moșnenilor: că au iscălit popa Barbul de voie, că este zăpisul adevărat. Și văzând ei așa că nu li să ascultă răvașa, de rugăciunea ce au dat ca să-și primească banii și face și pe popa Barbul de iscălește la 25 de zile în urma jălbii Divanului Craiovia, au jeluie Cinstitul Divan al Bucureștilor pe care jalbă am și văzut-o de la trecuta lună iunie 25 ce dă pentru sluger prin care arată că astă iarnă când era zăpada mare, vânzând acel popa Lupu 406 stânjieni din hotarul Lupoitei nefiind aleasă dintr-a lor, după ce au vândut-o, viind cu pandurii și de frică s-au iscălit, că de nu iscălia (...) numitu sluger să-i ducă pe câte unul să-i bată până vor muri; care într-acea furie când era pentru dânșii, fiind spărieți, căci atunci bătusă pe unul Constantin Băsăca ot Brebenari, până i-au ieșit mațale, carele au și murit. Negreșit, încă atunci să le fi cerut zăpise îi da și pe toate părțile lor de moșie și pe sat. Și către cinstitul Divan al Bucureștilor să scrie Cinstitul Divan al Craiovia să cerceteze pricina după dreptate și după pravilă, urmând să hotărăscă în scris și să îndrepteze sau nerămâind vre-o parte odihniți, cu carte de judecată, după 25 de zile ale lui iulie, să-i sorocească și la Cinstitul Divan al Bucureștilor.

Ci fiindcă în cinstită porunca Divanului, prin care mă orânduiesc hotarnic, să poruncește cu strășnicie ca să păzim să nu să calce hotarele vecinilor răzași; și care vor rămânea cu toții mulțumiți pe alegerea ce le vom face, să le punem semne cu pietri ca să li să știe stăpânirea unii de către alții, iară care să vor arăta vreunii cu pricină de nemulțumire sămne să nu pui, ci să arăt în scris către Cinstitul Divan cu deslușire, ca să ni să dea poruncă de urmare. Tot hotarul al Lupoaii l-am împărțit și s-au pus semne cu pietri, fiind mulțumiți cu toți Săvoii, iară la capul hotarului despre răsărit, la via unui Gheorghe Băleanu, unde să alătură cu acei stânjieni ai Roșiuțenilor n-am pus piatră,

pentru că sânt trei pricini la mijloc, că Săvoii fără să răscumpere ei acești stânjani ce s-au cumpărat de slugerul Teodor, căci sânt vecini cu moșia Lupoia și acești stânjani țin tot de hotarul Lupoi și sânt și rudenii cu roșiștenii și zic că de vânzare nici de cum nu știu; dumnealui slugerul încă zice că sorocu de protimisis de treizăci de zile au trecut și de patru luni jelbuitorii moșneni roșișteni încă să arată cu jalbile de mai sus numite prin care își părăsesc iscăliturile și pe cei mai mulți zic că i-au iscălit acel (...).

-2-

1839 august 8, Craiova. Hotărâre judecătorească în procesul dintre Mihai, Bunică și Ștefan, fiii Voinei, cu Dumitrana, soția lui Hagi neagoie, pentru niște stricăciuni făcute cu ocazia revoluției de la 1821.

Nr. 134

Divanul Civil din Craiova.

Pe anaforaua cinstitei judecătorii Romanați cu Nr. 273, din anul 1836 iunie 12, nerămâind mulțamită Dumitrana, soția răposatului Hagi Neagoie de aici, după apelația cu Nr. 394 din acel an, noiembrie 20, dată împotriva lui Mihail sin Voinea, Bunică Voinea Brat și Ștefan ot satul Radomir, din acel județ, vătaful de aprozi a înfățișat la Divan pe jeluitoare prin vechil Costache Florovici cu pârâții, având și vechil pe Filip Milan.

Zicând jeluitoarea, prin tacirul ce a dat, ca acei 80 stânjani (192 pogoane) de moșie din hotarul Radomir și Dioști, pe acre se prigonesc sunt cumpărați de răposatul soțul ei de la pârâții cu zapis încă din anul 1822 aprilie și cum că la acel dintâi cuvânt ce ține cinstitul tribunal prin anaforaua sa că, nici răposatul soțul ei, nici ea nu ar fi stăpânit acei stânjani, pricina este că răposatul soțul ei, după doi ani în urma cumpărăturii acelor stânjani, adică pe anul 1824, dându-și obștescu sfârșit, apoi rămâind ea văduvă și fără nici o știință, deși a trecut multă vreme până a-și descurca hârțile casei, dar după ce a găsit acel zapis, trimițând în fața locului a cerceta acea moșie și pârâții împotrivindu-se, apoi răzvrătindu-se vremea cu venirea oștirilor rusești i cu boala ciumei i a holerei și cu prefacerea administrației acestei țări, a fost silită să aștepte până s-a pus în bună rânduială, când de loc s-a și pornit cu jalbă, cum și la cel de al doilea cuvânt iarăși al cinstitului tribunal prin care ia de teme arătarea a cinci martori ce i-au adus pârâții că nu s-ar fi convenit ca numai după vorbele acelor să desputernicească zapisul ce este netăgăduit de pârâți, cerând a-și afla îndestulare ca să i se dea moșia în stăpânire după cuprinderea zapisului și a se despăgubi și de venit de la moartea soțului ei până acum.

Care zapis, arătându-l vechilul jeluitoarei și în Divan, se văzu cu anul 1822 aprilie 3, iscălit de câte trei pârâții de mai sus i de un Radu Julea și cu un martor Vasile Filip, cu coprindere că au vândut lui Hagi Neagor, soțul jeluitoarei 80 stânjani (192 pogoane) masă din hotarul Radomir și Rioști cu toate ce se află pe dânșii, însă stânjani 70 (168 pogoane) ce sunt buni curați ai lor și stânjani 10 (24 pogoane) ai logofătului Radu ce-i sunt hărăziți de unchiul său Vlăduț și că au primit și toți banii stânjani câte lei zece.

După care, acum la cea din urmă înfățișare, întrebându-se și pârâții, ce au împotriva a răspunde, tot aceleași propuneri au făcut ce se văd pe anaforaua cinstitei judecătorii că, adică:

- în vremea turcilor, în urma răbelei lui Tudor Vladimirescu din 1821 fiind fost ei ocupați de niște boieri din satul lor prin isprăvnicat ca să le plătească niște nameștii ce le stricaseră și răposatul Hagi, soțul jeluitoarei, aflându-se atunci grămătic la isprăvnicat, s-au rugat ei să le economisească apărarea;

- și zicându-le Hagi a-i da un zapis iconomicos, ca prin acel mijloc să-i poată apăra despre cererea acelor fugari, au făcut acel zapis de vânzarea moșiei către Hagi, când le-a făgăduit și Hagi că pe urmă va rupe zapisul, pentru care le-a fost dat și răvaș împotriva că la urmă le va da zapisul;

- care răvaș pierzându-l ei i după ce a lipsit Hagi din slujbă, ducându-se în multe rânduri să-și ceară zapisul, i-au tot prelungit, până a murit, rămâind acel zapis în casă-i;

- și că au și martori pentru aceasta, care martori, după chibzuirea făcută, prin jurnalul de la trei ale trecutului mai, cu Nr. 8 și cel de al patrulea ale următoarei cu Nr. 137, aducând pârâții pe acei martori față și în Divan și văzându-se și în vârstă pravilnică;

- la întrebarea ce li s-a făcut, au rămas însă Dinu sin Ene, Radu Buștină, Voicu slujitorul și Mihai Vijulie că după răbelia din anul 1821, aflându-se ei veniți aici în Craiova, împreună cu alții a se înfățișa la Căimăcămie în deosebită pricină de judecată, i-a rugat unul din pârâți, anume Bunică și au mers cu toți la Hagi Neagoe, de la care au cerut un zapis și arătând acel Bunică o adeverință a lui Hagi Neagoe ce o avea împotriva aceluși zapis, le-ar fi zis Hagi Neagoe că sunt două lăzi de hârtii pline și nu-i este soția acasă ca să scoată zapisul și că să aducă 200 oca orz și atunci le va da zapisul;

- iar Dinu sin Ene cu osebite numai că acel zapis ar fi fost pentru zălogire de moșie;

- asemenea și cel de al cincilea martor, Stanciu sin Dobre, că el ar fi auzit că acel zapis este dat la mâna Hagiului, ca să-i apere de bir pe cei iscăliți întrânsul și casele lor, după ce vor fugi, să nu se supere.

Deci, făcându-se băgare de seamă la arătarea numiților martori și la copriinderea zapisului de vânzare al moșiei, în care nici unul dintre aceștia nu se văd iscăliți și nici că au avut curată știință de copriinderea lui, de au fost pentru vânzarea de moșie sau pentru zălogire, mai vârtos că cel mai din urmă martor și mai bătrân decât toți arătând cu totul împotriva celorlalți și, pe lângă aceasta, că pârâții, dacă ar fi știut că zapisul vânzării este iconomicos, precum pricinuiesc acum și Hagi îi prelungea cu vorbe să nu le dea zapisul, urma să se fi arătat la stăpânire cu jalba defăimătoare a aceluși zapis și pentru canalul judecății, se putea îndatora, ori Hagi în viață aflându-se, ori casa lui, după moarte-i, în puterea aceleia adeverințe, să le dea zapisul și să le rămâie moșia slobodă în stăpânirea lor mai ales că după pravilă partea a 6-a, lista 90, pentru vânzare până la cinci ani, urma să facă pârâții pornirea și defăimarea vânzării ce vor să o facă peste 17 ani de la vânzare, iar nu tocmai acum, când jeluitoarea și-a găsit zapisul care nu s-a tăgăduit de dânșii și s-au arătat de stăpână a moșiei.

De aceea, Divanul, cunoscând că cu greșală a judecat cinstitul tribunal această pricină, hotărăște ca jeluitoarea să stăpânească în bună pace și nesupărată de pârâți acei optzeci stânjeni de moșie (192 pogoane) din hotarul Radomiru ca o pravilnică cumpărătoare a soțului său, plătind pârâții, atât cheltuiala judecății ce s-a ales peste tot lei patru sute șaisprezece, parale treizeci, cât și venitul ce se va dovedi

prin cercetarea cinstitului tribunal că au luat ei după acei stânjeni de la vânzarea făcută prin mai sus arătatul zăpis și până la slobozirea în stăpânirea jeluitoarei.

Iar partea cea nemulțumită pe această hotărâre se va arăta cu apelație către cinstitul Înalț Divan, în soroc de o lună după primirea copiei de anafora.

1839 august 8

Prezedent Iordache Oteteleșanu; Ștefan Bibescu; Tutu Bengescu; Costandin Zătoreanu.

Pentru domnul grafier pitar Drăghici Bățăgeanu.

Citit Ioan Săulescu.

Urmează adevărea copie de către președintele Divanului la 1839 august 11

apoi:

S-a dat această anafora la mâna lui Mihai Voinea ot Radomiru, astăzi la douăzeci ale lui august anul 1839 prin suptocârmuirea plășii Câmpului de Romanai.

Ion Lăcusteanu¹³.

Nr. 773/septembrie 17, 1839

Prea cinstitului și prea marelui Prezedent al cinstitului Înalț Divan, plecată apelație.

Nerămâind odihniți pe hotărârea cinstitului Divan Civil din Craiova, de supt Nr. 134, cu următorul, august 8, ce s-a dat în pricină de judecată ce am avut cu o Dumitrana, soția răposatului Hagi Neagoe din Craiova, pentru 80 de stânjeni moșie (192 pogoane), carele în silnice voiește a ne hrăpi din trupul moșiei noastre cu un zăpis iconomicos încă din leat 1822, cu carele s-a arătat tocmai acum, peste ani 17, pentru care mai avem a arăta cinstitei Preziđenții a voastră și alte cuvinte prin deosebit tacir, după care veți lua domnia voastră curată înțelegere și nădăjduim că ne vom dobândi dreptatea, cum Duhul Sfânt vă va lumina asupra-ne.

Prea plecați slugi

Mihai sin Voinea ot satul Radomiru sud Romanai

Bunică Voinea Brat

Ștefan

Nr. 773/ septembrie 17 1839¹⁴.

-3-

1843 mai 16. Copie după foaia de zestre a Bălașei ce ia în căsătorie pe Ioan Vladimirescu.

După actul prezentat, scris cu litere cilizice

Cu ajutorul milostivului D^{zeu} și al prea curatei Fecioare dau această foaie de zestre ficăi noastre Bălașa cu lucrurile de mai jos însemnate ce o dau într-o căsătorie după Dl Ioan Vladimirescu, fiul răposatului vistierului Pavel Vladimirescu

1843 mai 16

¹³ Arhivele Naționale București, Curtea Civilă, dos. 77/1839, f. 2 și 47.

¹⁴ Arhivele Naționale București, Curtea Civilă, dos. 77/1839, f. 1.

84 - Adică optzeci și patru stânjeni de moșie din hotarul Vladimiru care merg masă peste tot hotarul din dealul Gilortului despre apus până în piscul stâlpului despre răsărit unde se învecinește cu moșnenii Negreni; care-i dau cu tot ce se află pe dânșii.

21 - Adică douăzeci și unu stânjeni latul după coprinderea zapisului de cumpărătoare ce se află delniță iarăși în hotarul Vladimiru.

120 - Adică una sută douăzeci galbeni împărătești din care însă treizeci să fie pentru o căruță nouă de Brașov și ceilalți galbeni nouăzeci, patruzeci și cinci să-i răspunz o dată cu luarea miresei, iar patruzeci și cinci să-i dau în soroc un an fără dobândă.

1 - Adică un cazan de aramă din două ce am care îi va plăcea cu tacâmu lui. Îi dau și un suflet de țigan însă ce este nenăscut care este Preda, țiganca grea de va trăi să fie d-lor, iar de nu, să [nu] fiu supărată.

8 - Adică opt boi de jug.

4 - Adică patru vaci cu lapte.

4 - Adică patru iepe sterpe.

2 - Adică doi telegari de ham.

6 - Adică șase rămătoare de prăsilă.

1 - Adică un solop de mătăsarie

1 - Adică una rochie de mătăsărie.

3 - Adică trei rochii de stambă.

1 - Adică una bohcea de mătăsărie.

2 - Adică două cămăși de batistă cu fustele lor.

6 - Adică șase cămăși pânză de bumbac.

3 - Adică trei perechi de pantofi, una de mătase, două de brunel.

1 - Adică una saltea de cit umplute cu lână și cu 3 perini ale ei moi.

1 - Adică plapumă de cit, ipac.

1 - Adică una saltea de lână cu ramuri și 3 perini ale ei ne umplute.

2 - Adică două cerceafuri, unu de așternut și altul de plapumă.

2 - Adică două perini de puf.

2 - Adică două școarțe mari alese noi.

1 - Adică una scoarță vărgată.

6 - Adică șase tacâmuri de masă cu 6 farfurii albe.

2 - Adică două mese de pânză, una mare și alta mică de bumbac.

1 - Adică una masă mică de pânză.

12 - Adică douăsprezece șervete de bumbac în ochiuri.

2 - Adică două prosoape ipac.

2 - Adică două ipac, de pânză.

1 - Adică un boșcialâc de socru de pânză de casă.

1 - Adică un ipac de soacră.

1 - Adică unu ipac ginere.

1 - Adică una ladă ferecată de Brașov.

1 - Adică un lighian de aramă cu ibricu lui.

1 - Adică una căldare pentru spălatul rufelor.

1 - Adică una pereche cercei de un galben.

1 - Adică un inel asemenea.

39 - Adică treizeci și nouă condeie peste tot de la noi aceasta cu toată blagoslovenia, iar de la Împăratul Ceresc darul și mila.

* Elena Negreanca postelniciasa adeverez

Ioan Gârbea martur

Costache Zână am scris această foaie cu zisa și voința dumniei postelnicesei; sunt și martor

Pă această așternută mai sus foaie de zestre m-am mulțumit și am primit-o de bună.

(ss) Ioan Vladimirescu¹⁵.

Această copie în foi două scoase întocmai după actul prezentat de Dl. Gheorghe T. Vladimirescu pe lângă petiția înregistrată la N° 41 din 25 ianuarie cloționându-se de subsemnatul, se încredințează pentru conformitate.

Arhivar (ss) Iuliu Tuducescu

Se adeverează copia de față prin subscrierea noastră și prin punerea sigiliului Arhivelor Statului.

Director

N° 15

(ss) Indescifrabil

1914 ianuarie 27

București

*

* *

Cele trei documente sunt edificatoare pentru tot atâtea probleme istoriografice ce au primit deslușiri diverse din partea istoricilor.

1. Documentul din 14 martie 1808¹⁶ menționează pe Tudor Vladimirescu cumpărător de moșii, așa cum îl prezentaseră și alte înscrisuri din 1 decembrie 1801 (pentru zece stânjani de moșie în hotarul Gârleștilor, Gorj), 14 martie 1803 (pentru 12,5 stânjani de moșie în Vladimir – Gorj, de la doi mehedințeni din Gura Poroinii), 14 martie 1803 (pentru moșia din hotarul Ubavi, Gorj) ș.a, activitate necesară pentru a-și consolida prestața socială și a accede la rangurile boierești.

Problemele care s-au iscat între Tudor Vladimirescu și moșnenii vânzători din Roșița-Lupoia, la care s-a implicat și polcovniceasa Marica Săvoaica¹⁷, au dezvăluit câteva trăsături de caracter ale slugerului Tudor cu totul aparte, dar specifice lui, ajuns în anul 1806, vătaf al Plaiului Cloșani, unde a reușit cum „neputând alt vătaf dăiunii acolo” (Dârzeanu, p. 54), cele de intransigent cu spionii sârbi, arnăuți, jefuitorii, pandurii neascultători, demn și dârz, protestatar, răzbunător și revoltat în contra

¹⁵ Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului.

¹⁶ Originalul și transcrierea făcută de preotul Gh. Tinică sunt în colecția prof. C. A. Protopopescu.

¹⁷ Despre relația de proprietate a neamului Săvoiu asupra satului Lupoia, la Radu Crețeanu, *Despre istoria bisericii Sf. Nicolae din satul Lupoia*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XII, 1960, nr. 1-2, p. 83-84; Pr. Paul Popescu și Pr. Virgil Mărășescu, *Cititorii și anul zidirii bisericii din parohia Lupoia*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXVI, 1974, nr. 11-12, p. 997-1000.

nedreptăților, „comandant viteaz și neînfricat, întreprinzător în pericole și prudent” în lupte...¹⁸.

La anul întocmirii documentului, Tudor era unul dintre vătafii de plai, aflați sub autoritatea vornicilor, care trebuiau să păzească trecătorile munților Carpați, să vegheze și să pândescă hoții, să îngrijească ca nimeni să nu treacă prin potecile munților în Ardeal sau Ungaria. Totodată, vătafii de plai supravegheau hotarele să nu fie „călcate” de vecini; clasificau și adunau dările de prin sate – dând seamă ispravnicilor -; judecau, hotărau, pedepseau și arestau. Nu de puține ori numele unor vătafi de plai (ex. Dumitru Macovei din plaiul Despre Buzău) era asociat cu abuzurile¹⁹. Un portret răutăcios, probabil din aceeași perioadă de viață, a fost făcut de Scarlat Dăscălescu accentuând acele fapte ale lui Tudor Vladimirescu de „șicanor”, „târâie brâu” pentru prezența lui în instanțele judecătorești de la București, Craiova și Târgu Jiu (iar nu de bun cunoscător de legi și pravile așa cum l-a judecat corect preotul și istoricul Ion Stoian²⁰), de adversitate – reciprocă – față „de greci și de tot felul de slujbași”²¹. Acest personaj profanariot își încheia amplul portret cu incitanta prorocire: „Aspru, posomorât, om greu la fire, cum se zice, îl prepuneam a fi sangvinar, precum în urmă s-au arătat...” Și, totuși, acest Ștefan Scarlat Dăscălescu a concluzionat că Tudor Vladimirescu „avea stofă de om mare, iar timpul, locul și mijloacele i-au lipsit”.

Fără să propunem tentative de demitizare, precum fac unii contemporani ai noștri, considerăm că portretul lui Tudor Vladimirescu se reperează la schimbările și spiritul timpului său, la obligațiile și responsabilitățile slujbei oficiale, dar totdeauna la dimensiunea idealului național pentru care a acționat și s-a jertfit. De aceea, cea mai frumoasă circumscriere a evaluării personalității lui Tudor Vladimirescu rămâne cea propusă de marele istoric modernist Gheorghe Platon: „... situarea mai exactă a eroului în mijlocul evenimentelor în care a evoluat reliefează silueta unui personalități care a rămas exemplară, de fapta și de numele căruia este legată intrarea poporului român în istorie în deplinătatea drepturilor sale”²².

2. Documentul din 8 august 1839²³ este o dovadă clară a consecințelor Revoluției din 1821, integrată în mentalul social ulterior ca un eveniment dinspre care se socoteau anii și se identificau schimbările.

3. Cel de-al treilea document face referiri la nepotul de frate al lui Tudor Vladimirescu, Ioan Vladimirescu, devenit personaj în problematica moștenirii averii conducătorului Revoluției din 1821, ucis de eteriști, declanșată la sfârșitul anului 1831 prin Ocârmuirea și Tribunalul județului Mehedinți, în urma revendicării acesteia de către orășenii din Cerneți. Problema juridică s-a axat pe fixarea dreptului de moștenire dat fiind faptul că Tudor Vladimirescu nu a avut urmași direcți (... „a murit sterp”...).

¹⁸ DIR. *Răscoala din 1821*, vol. I, București, 1959, p. 50.

¹⁹ C. M. Râpeanu, *Vechea administrare a plaiurilor «Despre Buzău» și «Teleajen» din fostul județ al Saacului*, în *File din trecutul istoric al județului Prahova*, Ploiești, 1971, p. 63 și urm.

²⁰ Ion Stoian, *Înrânuirea pravilelor asupra lui Tudor Vladimirescu în apărarea drepturilor poporului român*, în „Mitropolia Olteniei”, an XXXIII, 1971, nr. 10-12, p. 548-557.

²¹ Apud G. D. Iscru, Gh. Ploscaru, *Tudor Vladimirescu în memoria poporului român*, București, 1996, p. 310.

²² Acad. Gheorghe Platon, *Despre Tudor Vladimirescu și Revoluția din 1821*. Disertație cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova, Craiova, 1999, p. 25.

²³ Preluare din ms. Gheorghe Bălăianu, *Istoria Dioștilor. Documente*, aflat la Biblioteca comunală Dioști, județul Dolj.

La intervenția Marii Vornicii din Lăuntru, în toată Țara Românească s-a publicat un anunț prin care cei care aveau să primească datoriile de la slugerul Tudor Vladimirescu trebuiau să le ceară în termen de patru luni, căci, în caz contrar, averea în discuție era trecută în seama nepotului acestuia, fiul lui Papa Vladimirescu („care se afla sub creșterea lui Dumitrache Golumbeanu ce ține de soție pe muma numitului”)²⁴.

Între timp, nevârstnicul Ioan Vladimirescu a fost recunoscut de „trei fețe” dintre boierii din Craiova: „se dovedește prăvilnic moștenire (moștenitor) un copil al răposatului vistierul Papa Vladimirescu frate cu slugerul Tudor”²⁵.

După 1832, pretenții la averea rămasă de la Tudor Vladimirescu au mai avut porucicul Pavel Macedonschi (mai 1832), clucerul de arie Vasile Strâmbeanu (iunie 1832) și Casa răposaiților frați Iani (1835).

În anul 1837 s-a întocmit catagrafia bunurilor lui Tudor de la Cerneți, care au fost scoase la mezat și adjudecate în 1838 de Pătru Cladoveanu și sărdarul Ion Gărdăreanu.

Documentul (foaia de zestre) din 16 mai 1843 adaugă noi elemente biografice despre Ioan Vladimirescu, nepotul de frate al lui Tudor, completând schița genealogică a neamului Vladimirescu, cu obârșia în satul Vladimirii Gorjului²⁶.

UNPUBLISHED HISTORICAL SOURCES ABOUT TUDOR VLADIMIRESCU AND THE 1821 EVENTS

Abstract

About Tudor Vladimirescu the Revolution from 1821 plenty of information have been already published. The present paper presents some unpublished sources regarding those events. They are grouped in three notes (belonging to Ștefan Dobruneanu, Nichifor the hieromonk, Preda Gheorghiu from Craiova) and three documents regarding the purveyor Tudor Vladimirescu.

²⁴ Arhivele Naționale Drobeta Turnu Severin, Ocârmuirea județului Mehedinți, dosar. 410/1832; Idem, Tribunalul județului Mehedinți, dosar 410/1832; Arhivele Naționale Buzău, Ocârmuirea județului Buzău, dosar 5/1832, f. 4; ș.a.

²⁵ Arhivele Naționale Buzău, Ocârmuirea județului Buzău, dosar 5/1832, f. 4; vezi și Tudor Rățoi, *Succesiunea lui Tudor Vladimirescu de la Cerneți*, în „Apolodor”, Drobeta Turnu Severin, an II, 2005, nr. 5 (15), p. 2-4; Idem, *Succesiunea lui Tudor Vladimirescu de la Cerneți*, în „Oltenia”, seria a III-a, Craiova, an II, 1998, nr. 1-2, p. 247-256.

²⁶ Vezi și Aurelia Florescu, *Documente necunoscute despre familia Vladimirescu*, în „Oltenia. Studii și comunicări. Arheologie. Istorie”, Craiova, 2001, p. 111-112; Adăugăm faptul că urmașii lui Ioan Vladimirescu au stăpânit în comuna Tâlpaș (satul Stanomiru) până în anul 1949, când „de la fosta proprietate a lui Nicolae Vladimirescu” s-au luat, în ziua de 11 martie, de către „Banca de Stat Craiova” 31 de piese (4 lingurițe de argint, un lanț de aur, un ceas de aur cu 3 capete, broșe, inele, cruciulițe, cercei și monede) – Arhivele Naționale Craiova, Comitetul provizoriu al județului Dolj – Biroul special, inv. 12, pac. 1/1949, f. 3, 20.